

تفکر

ناشر فعالیت های علمی-تحقیقی، ادبی و فرهنگی اقوام برادر به زبانهای اوزبیک، ترکمنی، بلوچی، نورستانی، پشه یی، شغنانی و گوری.

د انسانیت او بشریت ستر لارښود

حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم فرمایي:

((الله (ﷺ) خُخه تل بخبښنه غوښتل د بنده مقام او عزت لوړوي.))

(صحیح مسلم)

درېیمه دوره، پنځلسم کال، نهمه گڼه، پرله پسې ۱۲۲ مه گڼه، ۱۴۰۱ ل. کال لښی (قوس)، ۱۴۴۴ هـ. ق. کال ربیع الثانی-جمادی الاول، ۲۰۲۲ م. کال نومبر-ډسمبر

مخدوم قلی نېن د دوره دچلیگینده گدای و حضرت علی باره داقی حکایه

ترکمنی

محقق نوریاغدی نور

بريور. جوهيد حضرت علي نينگ اوغول لارښه بير غويودان سو چكديريپ ايشلديور. حضرت علي بولسه غمه باتېپ، خدایه نياز ادیپ، نماز او قېور. شول وقت بير غوش گليور و حضرت علي «برک توت» د بين سسی اشیدیپ، غوشه ياپشيوور. غوش اونی بير يورده التيور. اول یرده دینگه اپنانيون بير کافر حضرت علي نی سناپ گورمک اوچين بيرناچه سوال لار بريور. حضرت علي اول سوراغ لاره دوعری جواب بريپ، اول يوردېن خلقېنه اسلام دینی نی اورديور. خلق خوشحال بولپ، حضرت علي نېن نامه ايسله گی نین بارلېغی نی سورانده، اول بولان ذات لاری گورين بريور. خلق اونگه يوز مونگ غېزل پول بريور. حضرت علي ينه-ده غوشېن اياغېنه ياپشېپ، اوز يوردېنه غايديوور و گليپ جوهيده فرض آلان پولېنی غايدېپ بريپ، اوغول لارېنی بوشاديوور.

شعر ده کابیر صوفی چېلبېق المنت لر، فکرلر هم دوش گليور. اونين ايکینجی بندینده بو ... ص ۲

گوکجه کپدري:

آرقه غويموش محرابه
يوزون برميش كتابه
اولوغ-كيچيک صحابه
يغېلمېشىدى هم بىارى
وعظ:
رسول منبره غالمېش
اوچ مونگ، اوچ يوز يغېلمېش
جمعته اوچين جمع اولمېش
صحابه لار- نساكى بىار
«وعظ» شعر سى نين غېسغه چه سيوزتى شويله:
محمد پيغمبر مسجده يغېنان آدم لارېن اونگينده
وعظ آيديوور. شول وقت اول یره حضرت علي گليور.
اونگه بير ساپل دوجار بولوپ، اوز نين قرق مونگ طلا
برگيدار بولوپ، جانېنه خوپ ابايوندېغی نی آيديوور.
حضرت علي اونی دنگلاپ، اوز اوغول لارېنی بير
جوهيده گرو غويوپ، اوندان آلان پولی نی شول گدایه

مرکزی اورون توتيوور، چونکه اولار محمد پيغمبرين قانونی ميراث دوشري حکمينده حضرت علي نی بيرنجی یرده غويويديلار. اونين ات- ابروینی، خدای خواهلان آدم دېغېنی گورکزمک اوچين شيعه لارین آراسپنده دوزلی روایت لار دوره ديلپ دیر. سونگه باقا حضرت علي نين کشيبنه مشهور «شاهنامه» ايبوسى (حماسی) نين قهرمانی رستم ين صفت لارېنی بريپ باشلاپ ديلار.

حضرت علي باره داقی روایت لاری کوی سى ایل ايجينده مشهور دیر. شونگه گوره-ده، خلق دوره ديجليگينه اولی صرفه غويان مخدوم قلی نينگ شويله سيوزت لر اساسينده اثر يازماغی طبعی دیر. شاعرېن حضرت علي باره داقی روایت لار بيلن باغلانشېقلى شعر لري نېن بيرى-ده «وعظ» دین ات بيلن بللی دیر. شعر نين يازېلېش شکلی و اولچگی مخدوم قلی نين «گوکجه کپدري» اتلی شعرینی ياده ساليور.

بو سيوزت مخدوم قلی نين «وعظ» و «آق ایت» اتلی شعر لرینده دوش گليور. صوفی چېلبېق ادبياتينده «شاه و گدا»، «شاه و درويش»، «غالتامان و صوفی» يالی انتيتزالی روایت لار، حکايت لار اونگدن معلوم دیر. شونگه گورا-ده حضرت علي و گدای باره داقی سيوزت هم، مگرم، شول اقيمه دوزاپ، ی.ا. برتلسين اون بللاپ گچيشی يالی، «کرامتلی آدمين آدینه فانتاستیکی اووشگين برکمن اوچين اولانېلېپ دیر. «حضرت علي، اسلام دینی نين تاريخينده دوردینجی خليفه، محمد پيغمبرين گيوسى و دوغان اوغلانی، مگرم، تصوف ادبياتينده اينگ ایرکی و اينگ مشهور کرامتلی لارين بيری دیر.» ديپ، گ.پ. سنساريوف بازار. عالمين دوعری بللیشى يالی، حضرت علي دینگه بير شيعه لارين دال، ایسم سنی لرین هم آراسپنده مشهور بولوپ دیر.

تاريخدان معلوم بولشی يالی، حضرت علي نين قوتلی شيعه لارين آيدبالوژيسينده گورونگسيز

درسلېک کتاب تالیف روشی

اوزبیکي

(۲)

معاون سرمحقق عبدالمجید ندیم

مورد لردن یاردم آلیش کپرهک:

الف) باغلاوچی سۆزلر، ایکی گپنی بیر-بیر ییگه اوله یدیگن سۆزلر. جمله دن چون، آلدین، مثال اوچون، اونگه ماسلشتیریب،...

ب) قوریلش کیفیتتی اوچون آجیق-آیدین عبارلر بارلیگی.

ج) باش سۆزلر و باش عبارلر همده عنوانلرنی هم اوز ایچیگه آله دی.

د) قیسقرتمه لر

تېکشیرولرگه کۆره یخشی قورلیشی بار درسلېک کتاب یاگه اؤقووچیلرگه اوز قورلیشیننی آشکار ایتگن درسلېک کتاب دن بیلش احتماللری، اېسلشی و کتاب ده گی اؤرگنیله دیگن معلومات دن ایش آلیشی کۆپیه دی (اؤشه، ۱۳).

۲- متن منسجمی: اؤرگنیش قابلیتینی آرتیره دیگن درسلېک کتاب نینگ ینه بیر ویژه گیسسی، درس متنی بیر-بیر ییگه باغله نیشی و تنظیم و ترتیب دیر. تنظیم و ترتیب نیچه تور بیلن عملگه آشیریله دی، جمله دن اندیشه و افکارنی بیر-بیر ییگه باغله یدی، گپ لرنی بیر-بیر ییگه تاقه دی، باغلاوچی لرنی اېنگ مهمی ارتباط بېرووچی سۆزلرنی تورلی شکللری جمله دن ضمیر، باغلاوچی حرفلر (و، یا، نیمه اوچون، چون، هرحالده) درسلېک کتابلر مفهومی اېسلش و بیلش اوچون باغلاوچی لرنی کۆپ اهمیتنی بار (حسن ملکی، ۱۳۹۴: ۱۳). انتونی هاینس نظریگه کۆره درسلېک کتاب محتواسینی ترتیب گه سالیش اوچون اېنگ مهمی، مؤلف درسلېک کتابنی یازیش جریانیده بیر تصویرگه چوقور باقسین. هر بیر صفحه محتواسینی فصل محتواسیگه قنده؟ باغله نیشی باره سیده انیق فکر قیلیشی کپرهک. عینی شکلده فصل محتواسی بوتون کتاب گه نیمه؟ اؤرنی بارلیگی حقیده باغله شیشی لازم (اؤشه). ...

۲

نشریه یېن ات وېف ارزېن جۇمعه یندی

شغنانی

(۳)

خوش نظر بېکزاد

نشریه یا هفته نومه یا ماه نومه یا گانومه یا مېت نومه (رؤزنومه) هر چدومی دېف خو پاذ تی یند خاص پیوم؛ دؤن جهت داذ خو پیوم به نسبت دگه رسونه یین بنایجېن ارد ته کند دی فرېپېن؛ دی جهت ادی تا خبر جمع کنېن ات تا وی نقشېن ات تا تر چاپ وی داکن خېلی زیاد وخت ته انجیق، یعنی نشریه یېن ادی چاپی خه قیېن، یی خصوصیت وېفند اکد ادی یی موضوع خو ارزېنی خبر ته از دست داذېن، اما یگه ارزېن ادی یی نشریه ته از دگه رسونه یېن فرق خه سؤد اکد ادی کتاب مغؤند ته میرات پی انسؤن رست اته مدؤمٹ فاردیېی از وم کارزېزی اته هر وختت انسؤن اختیارند، اما مېف مغؤند یعنی (رادپؤن) تلوزېؤن، انترنت ته خو پیوم مردم ارد تېزت فرېپېن، یعنی یا ته بدیدی دگه رسونه یېن مردم ارد خبرېن تېزت داکنیت، اما بدؤن انترنت ادی می زمون اند ادی لپ مردم اند وی اختیارند نست؛ دؤند افېن هر وختت نفارذېین از وی کار زېزېن اته خو مېنکل اته خو گآپ احل کنېن؛ دؤن جهت نشریه بدیدی دگه رسونه یېن از دی بابت مردم ارد اته اجتماع ارد خبدی دی. نشریه هر وختت آدم ارد لازم اته بکار خه سؤد بنپیداو اته نقشتاو بافت اته هر تآمٹ فاردېد خو معلؤماتېن اته توؤنایې زیاد کنیت اته پی تیر یېست.

یگه بشأند ارزېن (۶) نشریه یند اکد ادی، وم دووم لپ زیاد، یعنی هر خؤند سال وم ارد خه نرجیست، یا ته خو ارزېن از دست نه ذید، یا کتاب خونه اندی فېد یا چیدند، هر خؤند سال وم ارد خه سؤد، اگه بشأند نگأ خه سؤد، نه ته خراب سؤدت نه ویرؤن. اگه فرض کنآم ادی خراب اته ویرؤن مس خه سؤد، هر تآمٹ فاردېد ادی ذویذآک وم تازا کنیت اته نقشت، یعنی وم مغؤند آثار ته فا مذست یاذدت پراکینچ دوره دستور ته یا جؤر سؤدت از وم کار زېنستاو بافت.

می عصر اند ادی رسونه یېن زمون علم اته فن

قتیېن روون خه، نشریه یېنېن غل خو ارزېن از دست نه داذج دؤند افېن ادی دېفند تا شچېخ مردم خبز لپ قرب اته قمت. سوال پېس یاذد ادی چیزارد؟ دؤن جهت ادی پی تیرآم مس کآمٹ اشاره دی باره اندی چؤد، اما شاید کفایت نه چؤرچ فد، دی جهت لازم وزؤنم تا یلاآگه ارزېنېن ادی نشریه یند خه، وېفتی مم مقاله اندی کآمٹ گه فکر سؤدت تا بنایج ارد بیدی اته بشأندی فأمونچ سؤد.

نشریه یا مطبوعات (مېت نومه، نشریه، مجلآت دگه یېن، یعنی اسباب اته وسیلا ادی چاپی رقم تی فک مېنکل اته قینی ادی یی جومعه یند یا حکؤمتمند خه، هر وخت اته زمؤند ته دېف تی اقدوم کنیت اته خو انتقاد اته پېنسنهادات بشأند پؤندېن ته هم حکؤمٹ ارد دقېست اته همگه ته مردم ارد. دېف جناو کارېن ته یی نشریه فاردېد ادی ذېد اته وخذ دوره اندی مس انجوم ذید. فاردیآم ویتنؤم ذېد مثال داذآم. ویتنؤم ذېدند نشریه یېن خو مسوؤلیت خو مردم اته جومعه ماېن ارد ادی ذېدت آدم زید کآمدی سؤد، حیاتی کارېن انجوم داد.

وی زمون اند شاعرېن اته عنوؤنېن، نطق اته حماسی گآپېن مردم فکراند تغیر پېذا چؤد، یعنی عومه مردم اردی فأمؤنت ادی ذېد اته وخذ ته ویتنؤم ملک ویرؤن کنیت اته یی چیز فایدأ اته به کاری ته مردم ارد نه فرېیت. هر میثېن نشریه یېن خو ایراد نقشتت جومعه مردم اردېن فأمؤنت، ادی ذېد اته وخذ ته هم مآش مردم ویرؤن اته خراب کنیت اته همگه مآش ملک. ید نشریه ادی مردم اته اجتماع فکرېن ته تغیر ذیدت بشأند پؤندېنی حکؤمتمدارېن ارد اته مردم اردی دقېنچ، تا از ذېد اته وخذېن احتیاط چؤرچ اته پېنرفت اته ترقی پؤندېنېن خو ارد انتخاب چؤرچ.

یگه مثال از امریکایې نشریه یېن فارم. بیستم قرن

اند امریکایې نشریه یېن ادی ...

۳

به نام خداوند لوح و قلم

د سرمقالې پر ځای

اصول رسیدن به موفقیت در زنده گی (۵)

اصل پانزده هم موفقیت، رعایت نظم و ترتیب در امور زندگی است. ما در جهانی زندگی می کنیم، که هر چیز جای خودش و با ترتیب خودش درست و مناسب است. از دیدگاه فلاسفه یکی از هفت دلیلی که برای اثبات وجود خداوند بیان کرده اند، برقراری نظم در جهان هستی است.

فلاسفه استدلال می کنند، که در جهان هستی، نظم خاصی برقرار است. بنابر این ناظمی نیز وجود دارد، که در جهان نظم ایجاد نموده است و آن ناظم همانا خداوند متعال است. رعایت نظم در کارها در دین مقدس اسلام مسأله خیلی مهمی دانسته شده است، تا آنجا که حضرت علی (کرم الله وجهه) در بستر شهادت و در آخرین پیامش، فرزندان خود و سایر مسلمانان جهان را به تقوای الهی و رعایت کردن نظم در کارهایشان سفارش نموده است. کسی که به دنبال موفقیت است، باید در امور زنده گی، نظم و ترتیب را رعایت نماید، در غیر آن موفق نخواهد شد. مثلاً ما نمی توانیم اول بوت بپوشیم و سپس جراب را بپوشیم و همین گونه مثال های دیگر را در امور زنده گی داریم که ترتیب خاصی خود را دارند. همواره باید نظم را در دو زمینه رعایت کرد.

۱- تنظیم و قرار دادن هر چیزی سر جای خودش در فضای خانه و محیط کار،
۲- ترتیب و اولویت بندی کارها.

اصل شانزده هم موفقیت، مهارت تصمیم گیری درست است.

اگر ما تصمیم گیرنده خوبی نباشیم، هرگز موفق نخواهیم شد. برای دستیابی به موفقیت باید در همه امور زنده گی درست تصمیم گرفت، تا نتایج عالی را به دست آورد. افراد نا موفق در هنگام تصمیم گیری متردد و دو دل گردیده و نمی توانند تصمیم درستی بگیرند. از اینرو تصمیم شان دچار خطا شده و تصمیم اشتباه و غلط اتخاذ می کنند.

عوامل اساسی که برخی از افراد هنگام تصمیم گیری دچار مشکل می شوند، موارد زیر است: افسرده گی، وسواس، کمال پرستی، نگرانی و هراس از حرف، نظر و قضاوت مردم، عدم اعتماد به نفس.

برای تصمیم گیری درست باید مراحل زیر را طی کرد: جمع آوری اطلاعات، در کار مورد علاقه باید مطالعه نموده و در آن زمینه معلومات و اطلاعات لازم را کسب کرد.

مشورت کردن، در زمینه مورد نظر: باید با افراد آگاه و متخصص مشورت نموده و نظریات آنها را به کار برد.

تفکر و اندیشیدن: در مورد کاری که می خواهیم انجامش دهیم باید خوب بیندیشیم، بهتر است، که این کار را در اوقات مختلف (صبح، ظهر، عصر و شب) انجام داده و در زمینه مورد نظر، تفکر کنیم؛ زیرا در هر موقعی از روز و شب، احساس متفاوتی داریم و افکار متفاوتی به ذهن ما خطور می کند و این سبب می شود، که موضوع مورد نظر را به گونه بهتر تحلیل کرده و در مورد آن تصمیم خوبی بگیریم.

مخدوم قلی نېن دؤره دیجیلیگینده گدای و حضرت علی باره ...

دنیانین جبر- جفادان دؤلؤدېغی هم- ده وفاسېزېغی باره ده آیدېلیور:

جهان ایچره جفا
کیم گوردی آندان وفا
خقبّ دوستی مصطفی
غالْمېشېم بؤ روزگار

غالېبرسه- ده شعر ده حضرت علی نین اديون حرکت لری شو اؤندلیون فکری بللی بیر درجه ده برکیدیور. شعر نینگ سونگقې بندی بؤ دنیانین گلدی- گچرلیگی، جان بئ امانت لېغی باره داقی فلسفه بیلن بؤ اثری جمع لیور:

مخدوم قلی، من جانه
ابنناماس من جهانه
دعاده یاد قېلانه
ایام بولسېن مددکار

شعر نین مضمونی، واقعه لاری بیلان ادیلیشی خلق دؤره دیجیلیگینه مخصوص آهنگ لر بیلن تصویرلنیور. مثلاً: حضرت علی بیر یورتدان باشغه یؤرده غوشېن آياغېنه یاپېشېپ سیاحت اديور. کؤپلنچ ارتکی لرده قهرمان لار شویدیپ، غوشېن کمگی بیلن سیاحت اديورلار. اؤنېن اؤسته سینه ارتکی لرده، داستان لارده بولېشی یالی، «وعظ» شعر سېنده حضرت علی بت پرست لرین سورؤغ لارېنه جواب بریپ، سېناغدان گچيور. مثلاً: «نجب اوغلان» اتلی تۆرکمن خلق داستانبنده سازنده لرین پییری عاشق آیدېن نجبی تاپماچه لی غوشغی- سورؤغ بیلن سېناغدان گچيور.

بیر سؤز بیلن آیدانېنده، «وعظ» شعر سېنده حضرت علی نېن کشی فولکلور قهرمان لارېنه یقین صورتلاندېرلیور. اول

ده اؤزنین بیر جوهیده قېرق مۆنگ طلا قرضی نېن باردېغېنی آیدېپ، حضرت علی دان کمک سؤره یور. حضرت علی اؤز اوغؤل لارېنی بیر بای جوهیده گرو غویوېپ، اوندان آلان قېرق مۆنگ طلا پولنی گدایه بریپ غویبر یور. بؤ واقعه نی اشیدن آدم لار حضرت علی نېن دن ایشینه حیران غالیورلار، اما بیر جوهیت بؤ بولان ایشه منکرلیک اديور و گیجه یاتېرقا آق ایته اؤرؤلیور. اؤنېن عیالی و چاغه لاری بولسه اؤنی تانامان، تیاقلاپ اؤیدن قویورلار. اؤنگه بریلن چوره ک داشه اؤرؤلسه، ایچن سؤی بوقؤرداغېندان گچمان غانه اؤرؤلیور. آخرسؤنگ اول آق ایت بریمجنون دین چوله غاچېپ گیدیور. اول آدمېنگ عیالی ارنین نیرا یتنلیگینی بیلجک بولؤپ، بیر غارری مامه پال باقدېریور. مامه اول عیالېن ارنین آق ایته اؤرؤلندیگینی آیديور.

اول عیال ارنی پیغمبرین یانېنه التنده، پیغمبر اؤنگه دینگه حضرت علی نېن کمک اديپ بیلجکدیگنی آیديور. حضرت علی نېنگ اول عیاله رحمی اینیپ، ایته بیر شایبات اوریور. ایت اؤنکی آدم شکلینه گلیور و اُر- عیال ایکسی- ده میله تینلیک بیلن اسلام دینینه گیر یورلار.

شعر نېنگ سونگی صوفی چېلبق آهنگینده، یعنی آدمېنگ بؤ دنیاده «آسی- گناه کاردیگی» باره داقی فکر یانگزېدلېپ:

غریب مخدوم قلی آسی- گناه کار
گناهم باغېشله، یا پروردگار
اوقېغان بنده دن کؤپ امیدیم بار
دعا قېلغېن دیپ آیتدی، یرانلار

- دین سؤزلر بیلن غوتاریور.

بؤ شعر ده هم ادیل «وعظ» پویمه سېنداقی

کؤمدیاسېنده بای سودخور شیلوک بیلن آنتونیو دین سوداگرین آراسېنده قرض اؤچین شؤیله شرط نامه باغلانېشېلیور: اگر- ده آنتونیو آلان پولی نی غایدېپ برمه سه، جوهیت شیلوک اؤنېن تنی نین ایسلان یریندن بیر فونت آغراملی اتینی کسپب آماغه شرط باغلاشېور.

نتیجه

بؤعلمی ایش ده شو نتیجه بارلیور؛ مخدوم قلی نین «وعظ» و «آق ایت» شعر لرېنده حضرت علی و گدای باره داقی گؤندؤغار خلق دؤره دیجیلیگیندن آیینان قدیمی سیؤژت بیلان اديلیور. بؤ شعر لرده اسلام دینی نینگ یارادېلېشی بیلن باغلانېشېلی حکایت ده حضرت علی انسان پرور کشب حکمینده گؤرکزیلیور. اولارېن مضمونېنده دینی مطلب لار بیلن بیر قطارده انسان پرور ایدیالار، یعنی قېن گؤنه دؤشن آدمه، غریب لاره کمک اتمگین، خیر ایشدیگی آیراتېن نېغتالیور.

ادبیات لار (منبع لر):

۱- مصطفوف، رومان غؤلی. (۲۰۰۴م). مخدوم قلی و گؤندؤغار ادبیاتی. عشق آباد: تۆرکمن دولت نشریات غؤلؤغی، صص ۶۴-۷۳.

۲- مرادی، شاه مردان قل. (۱۳۸۸ه.ش). حضرت مخدوم قلی فراغی شاعر شهیر متفکر و عارف نامی ترکمن. کابل: بیلملر اکادمیه سی نینگ نشریات ریاستی، صص ۱۷۴-۱۷۶.

درسلیک کتاب تالیف روشی ...

معمول شکله درسلیک کتاب مؤلفی اوشبو باغله نیشنی سقلشگه موفق بؤله آلمه یدی

توکل کردن به خداوند متعال و اقدام آگاهانه پس از جمع آوری اطلاعات، مشورت کردن و اندیشیدن، بر خداوند توکل نموده و اقدام کنیم و سه نوع ترسی را که مانع از آن می شود، به موفقیت نایل شویم و پیشرفت کنیم، در خود از بین ببریم.

ترس از رخ دادن اشتباه در انجام کار ها: ترس از اشتباه کردن ما را در زنده گی دچار رکود می کند و هیچ گاه نمی توانیم پیشرفت و موفقیتی داشته باشیم. برخی از افراد به این دلیل کاری را آغاز نمی کنند، که مبادا در انجام دادن آن مرتکب اشتباهی شوند. باید پذیرفت، که انسان موجود ناقص است و اشتباه کردن از مشخصات انسان است. انسان موجود جایز الخطا، واجب الخطا و حتی حتمی الخطا است. یعنی حتماً در امور زنده گی مرتکب اشتباه می گردد. از سوی دیگر، می دانیم، که یگانه راه یادگیری، رشد، پیشرفت و بهتر شدن، اشتباه کردن است. اگر ما اشتباهی نکنیم، نمی آموزیم و نمی توانیم پیشرفت و موفقیتی داشته باشیم. اشتباه را می توان مادر تجربه نامید. سخنرانان موفق و موثر جهان از ابتدا بهترین سخنرانان نبوده اند، بلکه در روز های نخست در هنگام سخنرانی، مرتکب اشتباهات زیادی می شدند، تا آنکه در اثر تمرین مکرر سخنرانی، به طور درست مهارت سخنرانی را فرا گرفتند و امروز آنها از بهترین و موفق ترین سخنرانان جهان به شمار می روند.

ترس از متضرر شدن و شکست خوردن در کار ها: برخی افراد با این دلیل کاری را آغاز نمی کنند که مبادا ورشکست و متضرر شوند، در حالیکه برای دستیابی به اهداف شکست اهمیت دارد. شکست شاهراه و زمینه ساز موفقیت است، نه عامل باز دارنده و تضعیف کننده. ترس از شکست، مانع پیشرفت و موفقیت ما می گردد.

پس نباید از شکست ترس و وحشت داشت. ما باید مایل به پذیرش خطر شکست باشیم. بپذیریم، که شکست یکی از واقعیت های زنده گی و یکی از بهترین راه های یادگیری بوده و در واقع پلی است، به سوی پیروزی و موفقیت. شکست هرگز در مقابل موفقیت قرار نداشته و مخالف موفقیت نیست، بلکه بخشی از جاده موفقیت است. تاریخ گواه است، که داستان تمام موفقیت ها، داستان شکست های بزرگ هم هستند، اما مردم به شکست ها توجه نمی کنند، بلکه فقط به نتیجه نهایی داستان ها توجه دارند و به تصور آنها قهرمان داستان، شانس آورده است. تاریخ ثابت کرده است، که اغلب افراد موفق و سرشناس، در زنده گی حد اقل دوبار به طور شدید شکست خورده اند، با این تفاوت که آنها هرگز تسلیم و زمین گیر نشدند، بلکه دوباره هوشیارانه تلاش ورزیده و به مسیر خود ادامه دادند و از پذیرش دلسردی و نا امیدی پس از شکست، امتناع ورزیدند. زیرا می دانستند، که قابلیت برخاستن پس از شکست است، که موفقیت را مشخص می کند. توماس ادیسون هنگامی که روی طرح لامپ کار می کرد، حدود هزار بار شکست خورد، اما باز هم به کار خود ادامه داد، تا آنکه به هدف خود نایل شد. برای دستیابی به موفقیت، باید بر شکست و نا امیدی غلبه کرد. زمانی که ترس از شکست را در خود از بین ببریم و دست به کار شویم، شاهد موفقیت و پیشرفت در انجام کار های ما خواهیم بود.

ترس از حرف، نظر و قضاوت دیگران: برخی از افراد به این دلیل تصمیم نمی گیرند و کاری را آغاز نمی کنند، که نگران قضاوت دیگران در مورد خود می باشند. در حالیکه دیگران در هر حالتی حرف و نظر خود را بیان می کنند و نمی توان دهان دیگران را بست. باید اینرا بپذیریم، که نظر دیگران مثل باد هوا است و هیچ نوع تأثیری در زنده گی ما ندارد، مگر اینکه خود ما به آن اهمیت دهیم و از آن متأثر شویم. می گویند زندان انواع مختلفی دارد، که بدترین آنها زندان حرف، نظر و قضاوت مردم است. کسی که در این زندان به سر می برد، بدبخت ترین فرد دنیا است. ما نباید خود را در زندان حرف، نظر و قضاوت دیگران حبس کنیم. باید آزاد و آزاده باشیم. ما اگر مادامی که کار درست و مناسبی را انجام می دهیم لازم نیست، که نگران حرف، نظر و قضاوت مردم باشیم.

ارتکی لرین قهرمان لاری یالی اؤر تاپیجی هم- ده اؤز فایده سبنی هم یاتدان چبقارمیون، تبغشبتلی کشب حکمینده صورتلاندبرلیؤر. اول وعظ ادیب غازانان یؤز مۆنگ غبزل پولی نین همه سینی پیشکش برنیؤق- ده، اؤنین بیر بۆله گینی اؤزینه غالدبریؤر:

شک ایله مه بیل کؤیده

آرتبغین غویپ اؤیده

قبرق مۆنگ آلتین جؤهیده

بردی اؤل شاه صافدار

شعر ده بت پرست لرین اسلام دینینه، حضرت علی نین یاشان دورینده پراخت چبلقلی یؤل بیلن گچیشی، حقیقی تاریخی پروسه سین ایدیاللاشدبرلبشبنه شاهدلبق ادیؤر.

حضرت علی و گدای حقبندای سیؤزت بیلن باغلانشبقلی ینه- ده بیر «آق ایت» اتلی پؤیمه مخدوم قلی نین آدینه برلیؤر. شعر اون بیر بوغؤنلی دؤرتلیک- مربع گؤرنؤشینده دؤزؤلیپ دیر. پؤیمه نین بیرینجی بندی الله (ج) نینگ وصفی بیلن باشلانیؤر:

حمد آیداین اؤل یارادان خدایه

اؤل بیزی یؤقدان بار قیلدی، یرانلار

اؤزی زینت بردی گؤن بیلن آیه

قدرتبنی آشکار قیلدی یرانلار

شاعر الله (ج) نی وصف اتمکدن سوؤ آدم آنانی، پیغمبرلری، محمد پیغمبری، تئورت چهاریارلاری یادلاپ گچپ، حضرت علی نین بیر دن اؤنگات ایشینی یادلایؤر:

چهاربارلار حق دیپ، گؤزدن یاش اتدی

اؤلار یامانلبقدان اؤزؤن داش اتدی

علی بیر ایلهه یوق یاغشی ایش اتدی

غریب مخدوم قلی آیتدی یرانلار

«آق ایت» اتلی شعرى نین مضمونى «وعظ» پؤیماسپنبنگفا منگزش: حضرت علی نین یانپنه بیر گدای گلیؤر. اؤل عیالپنبن کسللاپ اؤلندیگینی، غبزلبنن یاش غالاندبغبنی هم-

یالی حضرت علی نین بیر گدایه کمک ادیپ، اصللی، خیر ایشی دن دیگی بیان ادیلیؤر هم- ده باشغه دینلی لرین اسلام دینینه گچیشی گؤرؤنگ برلیؤر. شعر نین سیؤزتی مخدوم قلی نین دوریندن اؤنگرآک دؤران بؤلمالی. چؤنکه شؤیله سیؤزت اساسبنده شعر یازان، مخدوم قلی نین یگنی ذیلی هم شو اثرینگ کهنه روایت اساسبنده یازیلاندبغبنی آیديؤر:

گر کیمسانین دگسه علی غه تیلی

شکسيز کافر بولار، دؤنر شکلی

ایر ایامقی اؤتگن کهنه نقبلی

ذیلی نظم ادیب داستان ایله دی

ذیلی نینگ «آق ایت» شعر سی نین سیؤزتی- ده مخدوم قلی نین شعر سینه منگزش. اوندان- ده منکر بؤلؤپ آق ایته اؤرؤلن جؤهیت بریمجنون دیین چؤله گیدیؤر. اؤنکه بریلن چؤره ک داشه اؤرؤلیپ، ایچجک سوؤی غؤربؤر. اؤل ایتی حضرت علی نین یانپنه گتیرنلرینده حضرت علی اؤنگه دعا اؤقاپ، ال لری بیلن سبپالانده ایت آدمه اؤرؤلیؤر.

گؤرشؤمیز یالی، حضرت علی و گدای باره داقی سیؤزت اساسبنده دؤره دیلن بؤ شعر لرین کؤپ المنت لری فولکلور خاصیت لی، یعنی جادبلی ارتکی لرداکی اؤرؤلمه لرده بؤلشی یالی، آدم ایته، چؤره ک داشه، سوو غانه اؤرؤلیؤر. حضرت علی نین کشبینه بؤلسه، کرامت لی جادبگؤین خاصیت لری گؤرؤنیؤر. اؤنگه منکر بؤلان آدم ایته اؤرؤلیپ، اؤنی دینگه حضرت علی اؤنگکی قدبنه گتیریپ بیلیؤر. اؤنسؤنگ شو سیؤزتین سودخور جؤهیت و برگیدار باره داقی مۆتیوی دنیا ادیباتبنده قدیمدان باری اؤلانپلپ گلیؤر. اؤل گؤنیاتار ادبیات لاربنده- ده دؤش گلیؤر. مثلاً؛ مشهور انگلیس یازبچسی ویلیم شکسپیرین «ونسالی سوداگر» اتلی

اولر درسلر محتواسی، فصللر و کتابده گی مفهوم آلب بؤلمه یدینگ بار مطلبلرگه قره گنده مبهم حالتی بؤلیشی ممکن و ذهنی مشغولات دلیل لرگه کؤره اؤز تعادلنی قؤلدن ببریشى ممکن(اؤشه). درس مطلبلری نی باغلنیشی، فصل و بوتون کتاب مبهم بؤلگن صورتده اؤرگنووچیگه تؤولیق بیلیم حاصل بؤلمه یدی. معلومکه، بونده ی کتاب لرنی اؤقیش، بیر نامناسب هیدوچی بیلن سفر قیلش کبی دیر. دپمک کتاب اؤقووچی جوده قیبنلیک بیلن بیر صفحه نی ینه بیر صفحه گه باغله آله دی. اوشبو ایشده اصلا موفق بؤله آلمسی ممکن(اؤشه ص-۱۴).

عنوانی محتواگه باغله نیشی: متننی تنظیم و ترتیبگه آرتیقجه یاردم بیره دیگن ذات عنواننی محتواگه ارتباط بیریش دیر. عنوان اینگ آز سؤزلر بیلن کتاب محتواسینی معرفی اپتیشی کبره ک. بعضاً بیر عنوان ینه بیر کیچیک راق عنوان بیلن تکمیل بؤلپ، بیر مبهم متننی اؤقووچی درکی و توشونیشی اوچون یاردم بره دی. ینه هم کتاب محتواسی مبهم بؤلمسلیگی اوچون اینتیلیشی کوتیله دی(اؤشه، ۱۴: ۱۳۹۴).

مفاهیم کؤیگی: اؤرگنیش اوچون ینه بیر تاثیرلی عامل، درس متنبده مفاهیم تراکمی دیر. کبنج و همکارلری اوشبو موضوعگه چوقور باقه دی. اؤرنگ اوچون: گپ اوزون لیگینی ثابت سقلب، آرتیقجه معنالی نکته لرنی جمله ده کیرکیزب، اؤقیش جریایده زمانی کؤپ آلیشی اېمس مفاهیم تعدادی سؤز شکلیده مطرح بؤلگن، اؤنگه تیگیشلی بؤله دی. کبنج و همکارلری محدود راق معنالی مفهومی بار مطلب لر نینگ اؤقیش معنالی مفهومی بار مطلب لر نینگ اؤقیش زمانی کؤپ راق و اېسلش مقداری آزاراق ایکن لیگینی ثابت قیلگن. ینه بیرتماندن، ینگ مفهوم لرنی اؤزبگه آلکن مطلب لرگه کؤره، تانلیگن عنصرلردن شکلنگن مطلب لرنی درکی و اېسلشی آسان راق دیدی. قیسقه صورتده اینگنده: متن قنچه قیسقرتیریلگن بؤلسه(ینگ مفهوم دن شکلنگن) اونیگ اؤقیش اوچون زمان کؤپراق صرفلنیش کبره ک. همده اونیگ اېسلش اوچون اؤقووچیگه ذوق کمراق بؤله دی. ... ادامه دارد

نشریه یېن ات وېف ارزښن جوئمه...

خو انتقادی روښن قتیږین بی اصلیتی رسووم ات عنعنات جهت حکومت ات خو مردم لپ خښ سوال پی بیر وېدد؛ دُون جهت ادی لپ گاپښ امریکایی ناپسندښ عنعنات مردم اردت نشریه یېن ارد څه فد، لپ انتقاد چوډډښ، یعنی مردم مس خو اعتراض ات انتقاد چوډ ات لودښ، اما نشریه سرلپ خو انتقاد تیی دووم داذاجت ید نشریه کار فد ادی، یی ملی عزمی تر پرا فوؤرجت خو فرهنگ بشأند چیداو جهتښ موفق ات کومیاب ست ات از خو مردمښ پاسداری چوؤرج .

دی بارأندی باید لوفچ سوډ ادی مردم حکومت قتی څه نه فد، رسوونه مردم قتی څه نه فد ات حکومت دېف فرث قتی څه نه فد، امکوون نست ادی، یی چای. یگوون کاراجرا چیداو فآرذېد؛ دُوند اڅښ ادی داؤ اری. اسباب یی صدا تیر ییو یگه قتی برابر روون فیښ ادی، تا یی کار نتیجه ذیدت وی ثمر ترذست یاددت پی فرهنگي ارزښښ ادی پوند مردم ارد دښت څه کنښ خو فرېښ.

باید وزوئام، هر مردم ادی سیاسی ات اجتماعی مېدوښن ارد قانون ات علمی فکرښ قتی خو جوئمه یند څه پلايست، حقیقتاً دی ته نښوون ذید ادی، وېفند فرهنگي ارزښښ لپ پی تیرات فآرذېام لوفام ادی داؤښن فرث نشریه یا فکث رسوونه یېن ارد لپ کوومک ات یاری باید کنښ.

یی جوئمه بند اگه از فرهنگي ارزښښ کار زانښ څه سوډ، ید خېت یی اسباب ادی فکث مردم خو گآپ ات خو دست جوؤر چوؤرجن هنری وسیله یېن قتی فسوون ذیدت جوئمه اندی نو فکرښ پېدا کښت، ید کار ته تنها نشریه یا جمعی وسیله قتی چیداو بافت.

نشریه ناله خېت یی جوئمه تار ات بوډ، یعنی فکث سخن ات گآپ ادی بشر ارد وی زنده گی اندی مهم څه فېد، هر نفراد ته یی درس ات پند فرېښت. نشریه

پهلی کنښ؛ دُوند اڅښ هرچندت حق ادی خو دل گآپښ لوفدت نشفت تا اکر رسم آښندا نسل ارد مس آزادی قالب اند میراث رست ات از دی کار بشأند کار زانښ سوډ.

پېښهاد

لپ سالښښ نرچیدج ادی، یعنی لپ حکومتښ دورا اندی مردم از رسوونه یېن محروم فڅښ، یچای. نفاؤزادج خو پېغووم ات خو مرومیتښ حکومت دارښن ارد لوفد، تا واؤ نغښچ ساوښ؛ دُوند اڅښ از یی طرف اسباب ادی پېغووم فرېښاورد از وی کارزانښ سذجت مردم مقآپ نه فذج، تا دی اسباب قتی خو ضروری گآپښ تر حکومت غوؤر وېدښ ات حکومت وی نغوؤردت مردم مښکل تی تصمیم انجیفتد وی احل کښت؛ دُون جهت ادی مردم اند وی صدا بلند نه سذج اته نر زمون اند یی چیز گآپ ته از مردم خیم جای چیداو نښافت دی اڅښ ادی فکث رسوونه یېن مردم اواز پی تیر پېداو جهت خو کار ته پښن یاسښ، هر تام فآرذید نقصښ ادی مردم اند یا دولت دارښن اند وینتت وی فکث ارد لوفد، تا اس وی جالذت خبر ساوښ، تا وېف کمی یېن از یېن یاسښ .

دُون جهت هر چندت حق ادی خو زف تی هر رسوونه اندی نشفتت خو گآپ آزادت لوفد، تا حکومت از وی خبر سوډت وی حق ورد داکنښت .

فکث رسوونه یېن مثل تلویزیون، رادیو، مجال، مېث نومه، انترنت، ماهواره، هفته نومه، ماهنومه، گآ نومه، کیبل، سوؤرت. دگه مېف ارزښن اکر هر تام ادی یی ملکند دایمی زنده گی څه کښت، یویاید خو رسم ات رواج تی خو زف قتی خو مردم ارد از دېف جناو رسوونه یېن کار زښد ات خو فکر خو فرهنگي ارزښښ خو مردم ارد دڅېست، تا مردم مس اگا ات با خبر ساوښ ات وېفتی لپدی فکر کنښ ات وېف غنی چیداو جهت خو کوؤښښ ات تلاش کنښ .

رسوونه یېن ته مردم ارد پوند دڅېښښ، یعنی هر تام ادی خو پوند څه نښست، ورد ته وی پوند راست کنښ، تا دگه یچی از خو مروم ات مقصد تر پهلی مه

۴- خاورې، غوټی. د پښتو شفاهي ادبیات شکل او مضمون، د علومو اکاډمي د ژبو او ادبیاتو مرکز، دولتي مطبعه، کابل: ۱۳۶۶ ل، ن او س مخونه.

۵- سانښ، شریف الله. د گوري ژبې ولسي ادبیات، ۷۴ مخ.

۶- پورته اثر، ۷۹ مخ.

۷- پورته اثر، ۸۴ مخ.

۸- پورته اثر، ۹۱ مخ.

۹- هاشمي، سیدمحي الدين. ادب پوهنه، دوهم چاپ، میهن خپرندويه ټولنه، پېښور: ۱۳۹۴ ل، ۲۴۹ مخ.

۱۰- سانښ، شریف الله. د گوري ژبې ولسي ادبیات، ۹۸ مخ.

۱۱- ضیاء گور، ضیاء الله. زبان گواری (مونوگراف)، پوهنتون ننگرهار پوهنځی زبان وادبیات دپیارتمنت فارسی- دري، سال فراغت ۱۳۹۶، صفحه ۹۵.

۱۲- سانښ، شریف الله. د گوري ژبې ولسي ادبیات، ۶۹ مخ.

۱۳- رفیع، حبیب الله. د متلونو پر کیسو یوه بله کیسه (مقاله)، کابل مجله، (۵-۶) گڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي د ژبو او ادبیاتو مرکز، ۱۳۹۳ ل، ۳۵ مخ.

۱۴- سانښ، شریف الله. د گوري ژبې ولسي ادبیات، ۱۰۴-۱۰۶ مخونه.

۱۵- ضیاء گور، ضیاء الله. زبان گواری (مونوگراف)، صفحات ۹۶-۹۸.

اجواس حالنا داستان...

اجوا بو ازوا او خوشالیدی مېگی فکر کاگم پریان آښ مخول پرندا میني به نه آن لښویم میس نه کیولا بندایه پله میني. نه شي بلکه الله س مخلوقه پله به مینا او مېنا خدمت انتي فخر کغا او خوشال تگا میس گوشنگه به چنچورا او ته کوړېک تقریباً ۲۰ دی درېتا ۳۰ چنچا دیند ښر چنچوړېک پنجرایه نه اذا دساتویا آښ ملتنا بلد آښ یو گوشنگي اک پله وټوه تا نیالا نېوا

پازاب آبي او خپا کېوی آبي او کتم که گن تو وربنجه کوپک ایانا دېگی مم نانک حاله کده چم ملنگ گمکه ازېک او مي گن بابا دم (ع) سلام گوم دانا شربدي جنتي نېوا آس الله س اجازه دغبر گي شيطني بي بي هوا پندای که چان او گومدانا ای چان امه او آگمان او وربنچ به ابته اوو پلونشايه شره بکار پښیاگن او پچېل گلایه اتیاگن ییل لیل نه گریاگن مم مېس اغت اړېک پلا ارام بگم گي وري وربنجه انتي ضرر نه پولا گي راستي مېخول بېک اوونا پلونشايدي وربنچ آرام او تنبل مفت خور بېنچ ... له رنگ وربنچ ای رنگ او پلو گي شامېک انگ داریاگن دو وري شامېک او شونېک

رېزي گي ته اوې او مایه دوپانا گولنگ چربو دښن گوراگن شمار او گنه تي ميلون دي بوشي مېنا زندگي او اتفاق کوچه الله س حکمت او قدر تي ترا لشن گوريا

حد او حدودی معلوم گن وربنچ لم او چنتي وربنجه اوشټېگه ابنا نه باگن اگه اېنچ اېدم وټو پايي وړی. اوه

پراگن حتا ماریگن او منجال نېگن مېنا نظام او اتفاق انتي هيران دریاگم بو زخمت کش مخلوق الله س پیدا

کېواي آس او مم ملتنا تقریباً کاوسال بیاگن چېچال او مخچولا داریاگم مایه اي پانا جواني بادیان دېگم،

مورچس بجستا بکار اېگن، کودن کودن، بادام او نخود به موني موني دېگم بکار آښ شیطاني نه کاکن کوټا

او گوشنگ نه اتیاگن کنا حویله گریاگن میني پندام تانوکم او مېنا تانوک پنده اېدواس وربنجا خوراک

کمکوی نخود گي یوو وظیفاتي اېوا وټوا به اگم مېگم دماکم او ارکوتي نخود دانای چار یا پنچ باکومېنا پوری.

وامي گي اسانیدی پشی تی آلېندي کوتي دانا بابا کچم مېنا گلا نټېک پوراېگه اگم تاراگم اېکلا وربنچ

چنوا بو سخت ناجور وربچ یکن له کنی. کوتي موکه آس جېوی او کوتېنا تانوک ډپی. درېوا تستوي ابه

هیران کوي بگم شغا خانابگه نېگی دستي آمبولانس اېریا سرک بند آمبولانس ارکاو ارنډ خو بلکل سرگه

موټر پېنا دستي کټه چېتا وربنجه ابه ملتنا پوو شفاخانه یه پولېگن ډاکتران خبر بېنچ دستي تذکرا

اچه گن چارجنه تذکرا عاجل اطاق بل امبلي گنه گن

مقصود يی جۇمعه اندی اکد ادى سلوټمټ عزت ته فکټ مردم ارد ياذ ذيد، تا واذ ييو يگه قتی صلح ات آرومی اندی زنده گی کنېن ات خو مسوؤليټېن ييو يگه برابر اند وزوښن، يعنی هرتأم کوښښ کښت ادى خود يگه برابر اند فأمټت يگه حقېن ضايع چيداو مأ فأرذېد. نشریه بند ليټ مسوؤليټېن، تا خو مردم درؤنند هر طرف سخښېن تی فکر کښنت، يی برابر اند ادى فکټ مردم ارد اگه گآپ يا سخن ادى (۷) اجتماعی، دینی ات سیاسی رقم تی مس څه فېد بدؤن دی ادى، خوفکرت خو نظر وی قتی گد کښت، بېطرف ته وی خو ښايېجن ارد فرېټت نشر کښنت، تا مردم وی نغوړدټ اس وی ته بکاری ات بشأند پيؤم خو ارد زېزېن. يگه طرف تی نشریه ارزښ ايندأ نسل ارد اکد ادى، مدنی حرکتېن نقشتاوات ښپيداو رسم ته ملک ارد رواج کښت، يعنی هدفټ ات مقصد اکد ادى ايندأ نسل بايد دی رسم ادى (ښپيداو، نقشتاو، گآپ ذېداو ات پېښهاد ات انتقاد) چيداو ته وېف ارد ميراث لأکښت ات تا مدنی کارېن قتی عادت کنېن ات خو پيؤم ته مدنی کارېن قالب اند خو مردم ارد ات حکؤمتدارېن ارد دأکښت ات وېف گآپ ته تر فک غوړ فرېټ، تا واذ هر چيز از خو غله يېن څه طلبېن وېف ته نغوړېن ات عمل سوډ.

نتيجه

وزوټام ادى می زمون انسون اند پی رابطه خښ چيداو لپټ ضرؤرت. قديم انډېن مردمېن خو رابطه قېوداو ات داُف ذېد ات ياڅ پذداو قتی ييو يگه قتی خښ چؤرچ، يعنی څرأنگېن ييو از يگه خبر سخت ييو يگه قتيېن کوُمک چؤرچ، اما نر زمونند فک چيزېن می انسون ارد آماده ات مهيا چؤرچ، تا آسوټ فأرذیى خو مردم خبر کن ات خو پيغوم فرېپ؛ پس دوُن جهټ ادى نشریه ات فک رسوُنه ادى انسون ارد مېدوُن زنده گندی دښت څه کښت، وی ارزښ لپ مهم ات ضرؤر مردم ارد، تا يی اجتماع يا جۇمعه بند مردم فکر ات ماغخند تغيير ڤيرت ات مردم خو حق وزوښن ات آزادى بيووُن قتی خو پيغوم ات سخن لوُښن، تا حکؤمټی غله يېن وېف گآپ نغوړېن ات وی تی اس راستټ کارکنېن ات مردم مښکل از پرا تر

ذېد.

رسوُنه بايد يی مقصد ادى يو ملی مقصد څه، وی تی با يد لپدى کار کنېن ات بدیدی دگه گآپېن وی تی لپدى کوښښن سوډ. مو نظراند اگه بښسدى فرهنگى گآپېن ات ارزښېن تی خو وښ څه کښت ات وېقتی می ملکند کار څه سوډ، بيديدى فېد، پس هرتأم خو رسم ات رواج تی بايد رسوُنه يېن بېنک (آيينه) اندی خو وينت ات مردم اعتماد ات باور خو مدست زېزېن.

مآخذېن

۱- مقاله "ساز وکار ارتباطات " اگست ۲۴ / ۱۷ ۲۰ شبکه اطلاع رسانی افغانستان.

۲- وبلاگ مهدی عباس آرام، سال ۱۳۹۱، سايت HugeDomains.com

۳- مقاله (رسانه همان پیام است) تيوری مک لوهان خبر گزارى مهر، ۱۶ اسفند، ۱۳۹۲ هـ. ش.

۴- مقاله(سعيد معيدفر) سايت magiran.com مطالب شماره (۴۴)، اسفند ماه، ۱۳۹۷ هـ. ش.

۵- مقاله (مفهوم ارزش) رسانه معرفت، سال بيست ويکم، شماره ۱۷۹ آبان، ۱۳۹۱ هـ. ش.

۶- سايت رسانه "تابناک" عنوان (نقش رسانه ها در توسعه همه جانبه کشور، ۱۶ آذر، ۱۳۹۲ هـ. ش.

۷- قانون رسانه ها شماره ۱۸۲۷۴ - ۱۲ / ۱۰ / ۱۳۸۴ افغانستان.

گورې زيبه ني منظوم فولکلوري...

شوټه وټخنام(ماخذنام)

۱- سانېن، شريف الله. د گوري ژبي ولسي ادبيات، د افغانستان د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست، کابل: الهام نبي زاده مطبعه، ۱۳۹۹ل، ۶۸ او ۶۹ مخونه.

۲- روهي، محمد صديق. فولکلور پېژندنه، سريزه او بيا کتنه، سيد غني غني، گودر کتاب خپرئځی ننگرهار: ۱۳۹۴ل، ۲۳ مخ.

۳- هاشمي، سيد محى الدين. ادب پوهنه، دوهم چاپ، ميهن خپرندويه ټولنه، پېښور: ۱۳۹۴ل، ۲۱۴مخ.

ته تگا دستي کوطاس مخامخي اوو اوپلا پچه لېگس کوطاس لهونده بل پرې سودی. گي چنچورا او تي نه درن دستي بلگي او شننگېگي سوسېوي اوو بوجي تي کنو پنزلتېي گي معلوم جاغابه جيوی. تگا گورېگي اېگه مهاوار جايه مچا او پنزېگه او کوټېگه جی گی بو احطياط پله کوټه گي تاگي چنچورېک آسانېدي اېتا باندي او خټو گي نه اوړان اندازاېدي پلو نشاجوپېتا لهونده پوشه گي بو خوشالېدي چنچورا او ته کورېک اياگن مچياگن ايانا کاگن .

اجواس مي الاي وڼتوال خبراېن ارکوتي صواب خاترې اوو اچياگن کرانيانان بايان لا بکار نوننگي بوجييه پورو جرېوي تند وري اوه اچو گوشنگه دي گن.

اجواى ايدواس خېسا که گن پورا چنچورا او ورنېچه بازري دانا دياپک ورنېچه انتي کلایه کرانا او چنچوراېني لهونده دانا پوشاپک مگرم ورنېچ ناپک چنچوراېنا دانا يه لمبه ورنېچ برې پکاېنچ او دانا دوره دربوتمام گوشنگ چمه گرېگه مچه گانېچ گره نه بياچس گي پايه لېنه نه بن خو مجبور باچس گوشنگ چارا نشي کوتي ورنېچ پايه لېنه زخمي بگاېنچ انتې بوخيا اوپریشان بگامک بومشکل پله کاغذ شره او برياگم بيل لبل گرياگم بچبل اچو ورنېچ گلا پورا لمگه جياگم ورنېچ مه زخمي ورنېچى دوره درېو اته لېو گلاېگه نياېنچ يگان کمکوي ارام او سکون بگامک يوگي زخمي ورنېچ کوېک بگاېک خدای بکار مولېگا خو مم مه حالت انتې نارام تاگم .

خو نارامېم خديي انخول حل ککن .

مم فقير نه پله ياريم او اړ سټم مخچولا گام فقيرنتا جاگی. خانقا او مشهور خبرستاني شن جمعه دوسه خبرستانېگه پوا ميگم خبر مرگ او زندگى زيات فقير مزاج دوستنه پله ديدن اولشچالى کغاگم گي اي دواس اېگه خبرستا ينه اېگه فقير نېوي اچس اېگه خبرى ورنېچ گلاتي نېگه مچېنچ ملنگې چنتساتي پلاستېک خلتا کنه گن کوچيا کوټه وي او وپلو نشاورېنچ گلا پورا پوشه چېن ورنېچه پلو نشا چوڼپگه چېچېن مم دستي می انتې مېگم توبه ملتنا مينا کاگي ملنگي جواب دېگم مولاگم تو ورنېچه استاي

ډاکتر ننا شلېک چېن وړې دستي عاجل کوټاس دروازى. بند جم ورنېچ خاصکر تانکواری. خپا او مه وري تسل ديا بڼچ يه گالايه ای ډاکتر عاجل کوټاتي نېک آواز ککن مريض کوما حالته آس مي انتې BH+ آش درکار شې جم ورنېچ ډاکتر انتې پورا بېچ اېکلا مېکاپک مېنا اشېم گوراڅه وريا مياپک مېنا گورا، يه وخته اي ورنېچ گي جمه دي آخر تستتوا اېک امبلاېدي مه پڼوی ورنېچ بيل لبل ته لی چېن او مېنا منجنا اتو ډاکتر انتې آواز ککن ای ډاکتر صاحب اما خاندان جم BH+ آش داریاگس مېنا اشېم گورا اله روند که، ډاکترې مي گن ۲۰ سى سى آش درکار شې مه ورنجي می گن ډاکتر صاحب مم سي سي میسى شره نه مولاگم اله بوچکايه اچا او مېنا اشېدي بوچکايه پو رونا يا او ناجورى کوما حالتې نجات ديا اگر گه مم به آواز کوام گي مېنا اشېم گوردا خو مه زوراور ورنېجي انخول همت دپوروا آواز ککن گي جم اغتي دک کچېن نه مولاگم يو دستي ملتنا اتېگ او کاو ساعت نېتا ډاکتر پله بو ازوانېک او جمني ډاکترى آواز ککن مبارک تيان ناجور کوماتي نېک او انشالله جوړبا، مم مه ورنېجس غيرت او مه وري ورنېجا محبت او وحدت انتې هيران مېگم کاشکي امه بنداگان به مخول تېسای.

... ادامه لري

تاکه

تومت مکه مچار بيو ناروا ميم

توپيدا ماگم اشراف لشا گوياميم

تنای لشا شي پواى ماگم قدرت يو

نو بگارتو بدې اوړا او گناميم

تابع مبه خيال هوس ماگم شيطنس

تابعدار ماگم حقيس ناظر الله ميم

تلوار عمر شي فاني ماگم لامولم

تاکي نکي اطاعت لاکي سزا ميم

لاموال

تفکر

د وروڼو قومونو د ژبو او ابياتو انسټيټوت علمي- څېړنيزه، ادبي او فرهنگي مياشتنۍ جريده

مسئول مدير: څېړندوی شريف الله سانېن

مهمتم: څېړنپوهه عاطفه نورستاني

کتنپلاوی: څېړنپوهه خیرمحمد حیدری، څېړنوال عبدالملک لاموال، څېړنوال عبدالمجید ندیم،

څېړندوی شريف الله سانېن، څېړندوی نورباغدي نور

کمپوز او ډیزاین: ش. سانېن

د اړیکې شمېره: ۰۷۷۷۴۶۶۱۱۷

برېښنالیک: Informationasakabul@gmail.com

په دې جريده کې له سرليکتې پرته، د نورو ليکنو سپيناوی په خپله د ليکوالو په غاړه دی.

اکادمی علوم افغانستان

معاونیت علوم بشری

مرکز زبانها و ادبیات

انسټيټوت زبانها و ادبیات اقوام برادر

مدیریت جریده تفکر

آدرس: اکادمی علوم، مرکز زبانها و ادبیات، انسټيټوت زبانها و ادبیات

اقوام برادر، مدیریت جریده تفکر، شهرنو، کابل- افغانستان

څلورم مخ، نهمه گڼه، پرله پسې ۱۲۲ مه گڼه، ۱۴۰۱ ل. کال لیندۍ (قوس)، تفکر میاشتنۍ

گوري زيبه ني منظوم فولکلوري ادبياتانکې کتني بالاوه (۵)

گوري

څېړندوی شريف الله سانېن

اجواس حالنا او داستان

پشه يي

(۱)

څېړنوال عبدالملک لاموال

اجوا عجب بندا آس لام او ولسی خگله پله ارکودن مېنايدي سلام کلام دارا باولوکوله انتې گران انچه دي تارا میسی خاتري بالوکوله به می بی بېگن دورپاره گه گی لشگن امبه له وي پورستاپگه ایاگن استیا یا کنديا پڼو لیگی درېگن اغتستا منیگن یومي خاتري گي بالوکوله شره ارکاوگي شیطاني کېوی تیت خارنه بالوش کولوک بابا بدي پېنېگن بو وخت چنتی چاکلې، نخود، کشمش یا لونگیالي دانا تیاگن ريزي بالوکوله شره آس گريتا دېگي مېسی خاتري بابا بدي مشهور زېپ او کتالېک به او دیا پردا نه کاگن اي گوشنگي جتتا کوي ملتنا اغت او سلا مئورا گوراگن نصیحت او بکار پند لړوپک میس عدتي شي ولس او وتولنا ممراو کشا لاینا حل او فصل کوچه میس اغت فیصلا او مشوراتي کیمي شیرکنه نه بیایومی خاتري گي ولس او خلگنا خدمتي کیا نه وکیل آس نه ملک خو کاکا، لالا، او بابا ناميدي چلوا آس میس لمپورک او بیلچی معلوم ټونک جیوی کوچا یه شکان گریک او کتایه بېلچا گریکشوکا، کاغذ او پلاستیکه چوتیو انگر خوتي چو بارایه واره منجه کایو جیوی یا کودن انگر دوم او دوان به جوپېگا وتوله شره کودن کودن لاخار او غوسا به کغا ارکوتي ملتنا دلاسايدي اغت او بحث کاکن او جانه ملامت بابگن یومي خاتري گي میس صداقت او ایماندار یا خدمت او ارکي انتې راستي تانوک وسستا پله کومک کمی به میسی انتي مچ نه بابگن مطلبه او مودا د غیر اغته انتي ارکه مي کارجیا کومي که اجوا کد کاگن لاکوپک چنتي او شورما جونه کټېک به بی باو بی کاکا او بابا بدي اغتستا چوبی دي گن سبای گي نوکرستا بېگه شاپک گوشنگ وار پشیه چوگلايه پلاستېک خلتا جیوی گورېگي کوچاس شریا پلاستېک کاغذ چوه ټېگا او شوکاي چوتېمن تاکوچاس اخري جا اېگيو کېتا شره ټنگونېتا اېته جایه گي شاروالیس شکان گریکالي پله انديوا لیا شي او ته پراوه گان به مي انتي گران انچيدي تاراگن ټېنا خو ملا آذان دي درېتا شامه جا استی لمپورېگي شکان او ولس وئتایه بي احساس خلگنا

حياتي موضوع تيني او انساني زېنتېليکه کې تسه پېنه انکار ناممکن باتي تيني او یک زن بي اتې چټي جذبا پېنه تانؤ پوکه ساتي نه بمان، نو ايا يېن اساسې مينه او محبته نه حياتي موضوع يې ولسي ادبياتنه کې واري هر موضوعه پېنه لو پل کيري تۆس. گوري زيبه ني اتې منظوم ولسي ادبياتنه (هاره يا شعرنامه) کې عشق او میناني ټولي ټونگي، وصال او هجراننه مراحل، ميشته ميشته شوولنام، دیدننه خندنام، صبر او تحملنه کنده نام او بعضي کلتوري ارزشتنام، رسم رواج نام او واري لامل نام تينې کې تصوير بي تينيت. اتې هاره نامه کې واري مسایل او مرحله پېنه علاوه شوېنبار، سينگار، مينه او محبته نه مختلف ټونته نام، مسایل او مراحل زوځان دي تينيت زې ساده او پل روې اتې هاره نامه کې لاميايي کېرنه پېشنه نامې او کلتوري شرايطې برابر شوېتانه شکلي بيان او پودم بي تينيت.

پېنېشن (پایله)

فولکلوري ادبيات ساپ ولسه نه مشترک مال زنان ديمان او هر جامعا او ولسه ني تسې ډېو تيني زې اجتماعي زېنتېليکه ني تمثيل او تصويره فولکلوري ادبه ني مختلف فورمنامه کې کافي ولسي مهارت او پرزنا منزي زوځي تۆس. هر زيبه نه فولکلوري يا ولسي ادبه ني ارزشت وده ډېوه نه موادنامه نه ټوپلاوه او گيري تسه نه تحليل او څېړاوه لو ضرور تينيت، شيلانکي زې فولکلوري ادبياتنه کې یک جامعانه او قومه نه فرهنگ او تاريخه نه مختلف ټونته نام

ډلپره نامه نه عام ولسي هاره نام: ايمې هاره نام گوري زيبه ني منظوم ولسي هاره نامه نه ډېوه کې یک قسم عام هاره نام تينيت زې خوخي او خوشحالي نه مراسم نامه کې او مختلف وخت نامه کې ډلپره نامه نه (لوري او شیکالي نامه نه) بکه پېنه جان ديمېت. ايمې هاره نام یک قسم ليگالي او کنيي هاره نام تينيت زې خاص ولسي هاره نامه نه خلاف اسه نه شاعر معلوم نه تيمان او مختلف شکلي زوېننام لريمان. اتې اسه هاره نامه نه يکته مثالنامه نمونانه کاشټې آنيکه:

هاره

ډگه ډگه، ډگه مانؤشه نه گؤمېم نا
ډگه بي مـانکي بـاليمان نا
او تـانؤ ډؤنډيکـه بي شـمان نا
خـدايا ډگـايي نـه گؤمېم نا
ډگه ډگه، ډگه مانؤشه نه گؤمېم نا
ډگه پته کي باليمان نا
خـدايا مـو بي نـه تـمان نا
اسـه شـيلا نـه گؤمېم نا
خـدايا اسـه بي شي کـمـېم نا
ډگه ډگه، ډگه مانؤشه نه گؤمېم نا
خـدايا لـو شـوېاني تـينـيم نا
اسـه شـيله ډگـايي شي کـمـېم نا

خــدایا مــــؤ بـي مــــیې ټیـماینــــو

اســــه ډگــــا بـي نــــه تــــمــــانـیـو

ډگه ډگه، ډگه مانوښه نه گوډمېم نا

هاره

پؤلي پؤلي نؤړي ډډل بي تينېت

خېره پېخه نؤړي بدل بي تينېت

اول شانکه نؤړي غنډل بي تينېت

پؤلي پؤلي نؤړي ډډل بي تينېت

هاره

شؤبانه اسـته کـي گېـشا مـؤنـي مـيـدي

اې زبزي اوپه يې څو کوښ مؤ رتې شوک تينه

هاره

کانځي ايځين تؤني آمو بېو کښ تينه

ټان مانکي لېرا باريمه بيمه تـؤنه

هاره

پوکـه بـي سـنکـى آيـي

لو بي شؤباني مؤني ناني آبي(۱۵)

گورې زبیه ني ډلېره نامه نه عام ولسي هاره نام وارې بي مختلف مثالنام لريمېت، خو اتې مقالانه ټوپله نه ټوپليکته نه هدفې يکوله نمؤنانه گاشټې بعضې مثالنامه نه ياداوه کېرؤوه زې اتې هاره نامه کې اجتماعي زښتېليکه ني مختلف موضوعات او مسایل ترسيم او زؤځان دي تينېت.

گورې زبیه ني ولسي ادبه ني مختلف منظوم فؤرمنامه پېنه زې اتې تسه رتې کټنه بحث کېرؤوه، لو مثالنامه نه انيکه پېنه مقالانه لو لېگالياره نه دامیکه نه مقصدې ترؤک، يکؤله نيکه نيکانه او جاى نامه ني هاره نامه نه، منظوم متل نامه نه، منظوم کيشيتينه نامه نه او بعضې عام ولسي هاره نامه نه يکنه هاره نامه نه ياداوه کېرؤوه، خو مجموعه کې گورې زبیه ني منظوم ولسي ادبياته ني محتوا(مضموني) ډېو ساپ تيمې مختلف اجتماعي، اقتصادي، کلتؤړي، اخلاقي او مذهبي عناصر، مفاهيم، مفکوره نام او احساسات تينېت زې اتې منظوم فؤرمنامه کې توضيح، ترسيم او زؤځان دي تينېت.

گورې زبیه ني منظوم ولسي ادبياته ني محتوا ني ټوپل مختلف اجتماعي، عشقي، مذهبي او اخلاقي موضوعي مشخصات لريمان زې اجتماعي زښتېليکه ني مختلف ټؤنټه نام او موضوعات تينې کې زؤځان دي تينېت.

کيرنگه يې زې عشق او ميناني موضوع انساني زښتېليکه کې

زؤځان دي تيمېت زې يک منطقهه او قومه نه اجتماعي زښتېليکه ني عنعنات او فرهنگه نه مختلف ډېونامه نه پلل کېريکه کې کمک کېري بمان او وارې بکه نه که ايمې مواد ټؤپلان نه گېت بو، نو وخته نه پره تيکې او جامعهه نامه نه عصري بيکه منزى پېمؤشيمېت او پؤز ديمېت.

گورې زيب بي تانوؤ فؤلکلؤړي ادبه نه ډېوه کې منظوم او منثور ادبياته نه ارزشت ودي سرمايه لريمان زې جامعههه خلکه نه اجتماعي زښتېليکه نه مادي او معنوي مشخصات او عنعناته نه آرېشه زانان ديمان. اتې زبیه نه فؤلکلؤړي ادبيات منثوره نه نېړئ منظوم مختلف فؤرمنام لريمان زې اتې زبیه نه منظوم فؤلکلؤړي ادبيات گيري شکله نه مؤخې خاص او عام فؤلکلؤړي هاره نامه نه مثالنام بي لريمان زې اتې زبیه نه خاص فؤلکلؤړي هاره نامه کې مقام(رباعي)، غزل(بدل)، لوبه، بگتۍ، چاربيتـه او داستـان او عام فؤلکلؤړي هاره نامه کې نيکه نيکانه هاره نام، جاى نامه ني هاره نام، منظوم کيشيتينه نام، منظوم متلنام، يک رقم ډلېره نامه نه عام هاره نام او وارې فؤرمنام تينېت زې مثالنامه منزې تسو رتې بحث بؤوه.

مجموع کې گورې زبیه ني منظوم فؤلکلؤړي ادبياته ني مختلف فؤرمنامه نه محتوا کې ساپ تسې مختلف اجتماعي، عشقي، تاريخي، کلتؤړي، اخلاقي او مذهبي مسایل، عناصر، مفاهيم، مفکوره نام، احساسات او موضوعات ترسيم، تصوير او زؤځان بي تينېت زې اتې ولسه نه فرهنگه لېره مان.

پؤدم کېرنه نام(پېشنهادنام)

۱- گورې زبیه ني مؤخپؤدمديک او بډاينانه هدفې مربوطه اداره نامانکې پؤدم گېرنه(پېشنهاد) بيمان زې اتې ډېوه کې مفيد اقدامات او پروگرامنامه عملي کېرېتي يو او اتې زبیه ني مختلف ډېونامه نه نېړۍ ولسي ادبياته نه تحقيق او ټوپليکانکې لازم زمينه برابر کېرېتي يو.

۲- اوۍ زې ولسي ادبيات ولسه نه مال تينه او ولسه منزى تيمان، نو گورې زبیه ني ليکيته، خېرپته او فرهنگيانانکې پېشنهاد بيمان زې تانوؤ وارې فعاليتنامه نه نېړۍ اتې زبیه ني ولسي ادبياته ني ټوپليکانکې خاص پام کېرېتي يو، زې يک بکه پېنه اوۍ ولسي ادبيات ميکه نه چرنامه پېنه ساتان ديته او وارې بکه نه خوڼدي او بډاى بيته، شيلاتکې زې ولسي ادبيات امه نه ادب او فرهنگه نه ارزشت ودي ډېو او زبیه ني مهم سرمايه زانان ديمان. ...

۳مؤخ

مردارستا پاک گي گن ميس داش استۍ پلاستېک خلتا او چپا استيديې پند او سنگاي شوکا،پلاستېک او رنگ په رنگ چرتېک کاغذ او وري ميواپنا پوسته اوتپي کيگي ايمې خاترې گي بي نماز نه بيت استه بمباتۍ ورېکېدي اونجه گي، اېگه استيدي بمباي انه گي چپا استه اوپا يه بړا واس وطني جنگه گراي زخمي دويه اسناي انگورېگي دليوي شيدال ورېگيدي بوجو ته گه مچيانگن خودستي نانک شپه واپتويدي دويگه استه سوسولېگي گوشنگي واسلين پلاستېکه کمکوي اودبۍ دويه اسناي انگورېگي مالش امبلو نوکري طرف شارا ارکي شره گي ډوبا سلام ويا غريب غور بايه پله بکار موټکۍ شاباس روپۍ وان چندان کاپنا نه آلياگن ميس حلال روزي بو کاپنا الکا ---- چوگه نوکري کيا جمه دى پورا پولا دفتر ملا ذمنا چالېويا او شکان مکان گري وۍ وري جمنا موبل او فرنېچر ناميدي ميز او چوکي خوميس بوپرانانگن ميز شرى خړټوپتا شره روند روند لهمستا سمبال ککه مچانن کونا لهمستايانا انتې نه اوړه گۍ ملاذمين ملتنا مينا کاگن دستي رنگ جروا حلبي چانېک استاد اله چاي تيار امامه نشي په وان تينه انتې تارونې وي آجس.

اجوا ملتنا توخ ياره چاي نه خورده جنگ نمي شه چاي پى لگي گورېگي ملازمنا کوتپاي گى دفترس کويه چار گز لرا او ۲ گز پراخ خړ پرش سمټ کوي پشى پله لم لم بالشورېک گي شيوې ټوپاپنا پوش به وي اجوا پشکن جى گن مېس خدري کاگن يومي خاتري گي يومينا خدر او گرانيا کيا ملازم انچدي نه تاره گي اي همکاراو کودن کودن جانېدي اوتټ باېگي وره پېري مى شره امرنه کارکوتي لُهمه ملتنا وانټ گوريا،طهارت، او پاکي کاپنا الکا تشاب او دست شوي او دس کېک د پورا بکار اونجه گي او يگان او دسې کېگى ميس وري دفترس يارني به ميس مېسۍ انتې گي تشاب اونجه گه لشېگن گران انچه دي تارېگن او اغتۍ سنگه نه وي گن اوکوتي کوتي لاميسي پېري پاکي او صفايه بلد او ملتنا لمه وانټ گوراگن، کودن گي اجوا مېنا لُهمه وخته مى پله ډوبا بو توخ او ازنايدي مېگي الله نن کونا صواب لايام تو گورېگي.

دفترس انډ يوالني مي گي لايام دفتر اما گوشنگن شي کوزات گي گوشنېگ پاکي کاکمان او پاکي انتي کوشش کاگمان بايد په به کمان خوکوتي کوتي يارنن خديي انصاف دېچين مى انتي فکر نه کاگن سنگاي کاغذې نه اوبرېگن حتا دروازا يه اتک پله بوټ او پاکرني به پاي پاک شره گرېگن .

اجوا خېر مم او تومه بکار لمې کي گمان انشاالله مه به مولاگن اگه نه کن اما صوبن او خدای او دين رضا بيان لايام امنې نارا پچوا اشپار پولو او ملتنا پلا او وپشولا او شېشه قاپ کوچه له تيه حوالا اوون جمه گي ناري اېگن مم ارکي پوراي

قاب گي ملاز مينه چوتپو کنا گن ميز شره اونجگي جېچېن اجوا چوتپېگي دوراي دروا اشپار پلو کوچاي پيلاي او وري اووکوره بېل کگي اېگه قاب کوچه وپتا نېتا اېگه تون پشۍ په له وي شره وبگي آواييې چنچورا انتظري تياگن کېوتار، اوتوکورېک چنچورېک پنياگن او مه اشپري بومزابدي په کېگن اجواس ميز او چوکيا درغنک بل مېنا تا اى بجا سيلي او ساعتي ملتنا بکار وټياگن اووېشو لېگه ساته گي سوساگن يگان تي به کوتو چنچوراپه دېگي کودن کودن لاشونياتا او رنگ رنگ وري ذات پرندا به اياگن دفتري انډيو النې هيران گي مه کوزات پرندا اېن .